

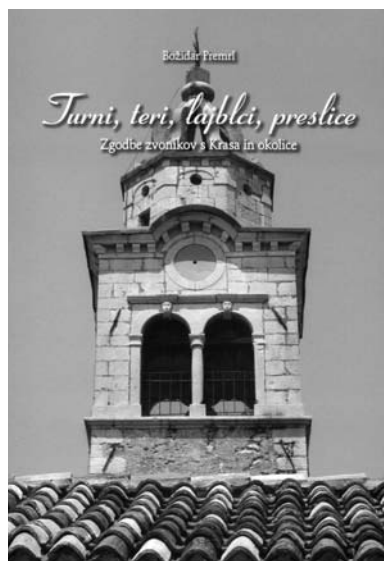
VILKO NOVAK: Slovar stare knjižne prekmurščine; Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Založba ZRC, Ljubljana 2007, 950 str.

Slovenci imamo pravzaprav dva knjižna jezika. Oba so utemeljili protestanti: prvega Primož Trubar, drugega pa dobro poldrugo stoletje pozneje Franc Temlin, Števan in Mikloš Küzmič in drugi evangeličani v ogrskem Prekmurju. Stara prekmurščina, ki so jo pisali, se je dokaj samostojno razvijala od prve knjige iz leta 1715 do leta 1919, ko je Prekmurje pripadlo Kraljevini Jugoslaviji. Strokovni interes za to odmirajočo nadnarečno jezikovno različico se je okrepil šele v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko se je dela lotil etnolog in jezikoslovec dr. Vilko Novak. Iz 25 jezikovno, avtorsko in vsebinsko najznačilnejših del iz obdobja 1715–1886 je sestavil kartoteko za slovar z okrog 160.000 izpisi, opremljenimi z iztočnicami in bibliografskimi podatki. Po objavi poskusnega snopiča (1988) so se v delo vključili še Milena Hajnšek-Holz in drugi strokovni sodelavci ter slovar s 14.880 iztočnicami in 2.407 podiztočnicami – žal že po Novakovi smrti – tudi pripeljali do natisa.

TATJANA ANGERER: Živimo z rastlinami; Mohorjeva Celovec, 2007, 220 str.

Avtorica, upokojena biologinja, je napisala že več priročniških knjig o razmerju med človekom in rastlinami, zlasti s tistimi z zdravilnim učinkovanjem. Povsod je postavljala v ospredje nadaljevanje prastarega izročila in njegovo prepletanje z modernimi znanstvenimi dognanji. V pričujoči knjigi vsebujejo predstavitev izbranih rastlin poleg latinskega ter nemškega in angleškega imena v številnih primerih tudi različna slovenska narečna poimenovanja zanje. Opisom so dodani zanimivi domači recepti za pripravo jedi ter kozmetičnih pripravkov in kopeli z dodatki zelišč. Še posebno pa so v posameznih predstavitvah rastlin mikavni razdelki Zanimivosti, ki razkrivajo njihovo vlogo v antiki pa tudi zablode in z njimi povezane vraže v ljudskem verovanju.

BOŽIDAR PREMRL: Turni, teri, lajblci, preslice; Kulturno društvo Vilenica in sežanska izpostava Javnega sklada za kulturne dejavnosti, Sežana 2007, 96 str.

Literarni zgodovinar in etnolog Božidar Premrl je v zadnjih letih že večkrat vzbudil pozornost s svojimi dognanji o tradicionalnem kamnarstvu in kulturi kamna na Slovenskem, zlasti na Primorskem. Posebej se posveča kamnitim križem, kamnoseškim znakom in ljudskim napisom v kamnu. Monografiji *Po poteh mojstrov Felicijanov iz Rodika* (2005) je lani dodal še eno zbirko zgodb in fotografij zvonikov in zvonov s Krasa in okolice. Podnaslov knjige navaja poleg znano zvenceh turnov in preslic tudi tere in lajblce. Avtor že v uvodu pojasni, da sta to le še dve med sicer številnimi narečnimi poimenovanji za zvonik, in hkrati opozori na izjemni pomen teh na daleč vidnih poudarkov v naseljih in kulturni krajini v praktičnem in duhovnem življenju vaše skupnosti.

* Iztok Ilich, urednik pri DZS, publicist in prevajalec, 1000 Ljubljana, Trebinska 11. E-naslov: iztok.ilich@dzs.si

REGIMENT PO CESTI GRE: 26 slovenskih vojaških ljudskih pesmi na zgoščenki; ZRC SAZU, Ljubljana 2007

Slovensko ljudsko pesemsko ustvarjalnost, vsebinsko povezano z vojnami in s služenjem vojaščine, so preučevali že številni raziskovalci, še nikoli pa niso bile javnosti približane v zvočni obliki, tako kot so zdaj na zgoščenki *Regiment po cesti gre*. Avtorica tudi v angleščino prevedenega spremnega besedila *Sporočilnost slovenskih ljudskih vojaških pesmi*, dr. Marija Klobčar, je izbrala še slikovno gradivo in sodelovala pri izboru zvočnega gradiva iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU. Poleg nje so izbor oblikovali dr. Marjetka Golež Kaučič, mag. Drago Kunej, Marjeta Pisk, Mirko Ramovš in dr. Urša Šivic. Del izbranih pesmi je v instrumentalnih izvedbah – posebnost med njimi je pritrkovalna viža Radecki, prirejena po znameniti skladbi Johanna Strausa – večinoma pa gre za zapeta besedila. Najstarejši posnetek – *Fantje se zbirajo* – je nastal že leta 1916 v Judenburgu, večina jih sega v petdeseta in šestdeseta leta prejšnjega stoletja, nekaj pa jih je tudi iz zadnjih desetih let.

MONIKA KROPEJ IN ROBERTO DAPIT: Prek šibja, prek trnja, prek borov, prek dolov; Založba Didakta (Zbirka Zakladnica slovenskih pripovedi), Radovljica 2007, 52 str.

Dr. Monika Kropelj in dr. Roberto Dapit sta v pričujočo knjigo vključila 37 kratkih besedil, ki so bila večinoma že objavljena v *Bajkah in pripovedkah slovenskega naroda* Jakoba Kelemine (1930) in drugih virih, del zapisov pa je še svežih, iz zadnjih dveh desetletij. Večino teh je oskrbel Roberto Dapit, zato v izboru, kar zadeva krajevni izvor, prevladujejo zgodbe iz Rezije, Terske doline in Furlanije. Monika Kropelj je v uvodni študiji orisala vlogo in pomen čarovnije ali magije v različnih obdobjih in prostorih, tudi na Slovenskem. Vsa besedila so jezikovno poenotena, posodobljena in »prepisana« v knjižno slovenščino. V njih je ohranjen ritem žive pripovedi, na dejstvo, da so nastala v zelo različnih časovnih in prostorskih okoljih pa opozarja gosta prepredenost z arhaičnimi in predvsem narečnimi izrazi. Nekateri so sproti pojasnjeni »pod črto«, a bi jih lahko bilo – za bolj tekoče branje – še precej več. Posameznim zgodbam je dodana še tretja, slikovna razsežnost – v barvnih ilustracijah Milana Eriča.

GRADOVI, UTRDBE IN MESTNA OBZIDJA; Zavod za kulturno dediščino Slovenije, Ljubljana 2007, 214 str.

Pričujoči vodnik iz zbirke *Dnevi evropske kulturne dediščine* je sklepno dejanje aktivnosti v letu 2006, v katerih na pobudo Sveta Evrope in Evropske komisije sodelujejo tudi naši arheologi, zgodovinarji, umetnostni zgodovinarji, etnologi in drugi poznavalci. Multidisciplinarni projekti vključujejo teoretske razprave in študije ter konservatorske in sorodne dejavnosti na terenu, izkušnje in ugotovitve vodij projektov pa so nato v knjižni obliki dostopne tudi širši javnosti. Avtorji uvodnih besedil na temo utrdbena arhitektura na naših tleh so kastelolog Igor Sapač, arhitekt Peter Fister in umetnostni zgodovinar Gojko Zupan. Osrednji del zbornika obravnava 39 utrdb, poleg gradov tudi mestna obzidja, utrjene tabore in kartuzijo Žiče. Te lokacije so preučili in opisali različni konservatorji, arhitekti in drugi strokovnjaki iz osrednje in območnih enot Zavoda za kulturno dediščino, ki so posneli tudi večino fotografskega ilustrativnega gradiva.

